

Les fonts del Vallès Oriental: de Sant Fost a la Roca

Treballs

Amadeu Rovira
Josep Gurri

Àrea de Ciències Naturals
Museu de Granollers

INTRODUCCIÓ

La relació entre els éssers humans i el medi natural pot prendre moltes formes. Podem avorrir la natura o podem estimar-la. Podem agredir-la o podem integrar-nos-hi. Podem ignorar-la o podem interessar-nos-hi. De totes maneres, és sempre una opció personal. I aquesta opció, en principi, individual, pot representar fenòmens molt diferents quan la traslladem a nivell social.

Entre aquests fenòmens es pot observar com al llarg dels anys la societat ha anat modificant les seves relacions amb la natura. Amb això no es vol dir per força que aquestes relacions hagin empitjorat sempre, malgrat que en molts casos ha estat així, sinó només que han canviat. Un dels

grans canvis que es pot percebre amb més claredat a nivell local és la progressiva transformació del Vallès: d'una regió principalment agrícola i ramadera a una regió majoritàriament urbana i industrial. Potser aquest fenomen no és tan accentuat al Vallès Oriental (sobretot, al nord de la comarca) si el comparem amb l'Occidental, però de totes maneres, pràcticament tota la conca del Besòs i els seus afluents pateixen des de fa temps un progressiu i constant procés d'urbanització.

A mesura que ha anat avançant aquest procés, la comarca s'ha transformat radicalment. On abans trobàvem un poble, ara hi podem trobar una ciutat; on abans hi havia un poble petit i algunes masies disperses, ara hi proliferen les urbanitzacions re-

sidencials. On abans hi havia vinyes o camps de conreu, ara hi ha erms, cases o fàbriques...

Aquests i molts d'altres factors que no ens aturarem a esmentar han provocat, a més d'una inevitable transformació del paisatge, un canvi en molts dels costums i tradicions de la gent de molts pobles de la comarca. L'actual ritme de vida, així com la tendència a anar cada cop més lluny a la recerca de plaers i distraccions, fan que, moltes vegades, s'abandonin i es desconeixin els mateixos pobles on vivim, i que acabin convertits tan sols en un codi postal.

En aquest treball ens interessem per un element que adés formava part de la vida quotidiana de la immensa majoria de gent: les fonts. Volem proposar-los de reflexionar amb nosaltres sobre què és una font, com s'origina, per a què serveix i qui les fa servir.

Al llarg d'aquest article anirem descobrint aquests i d'altres aspectes relacionats amb les fonts, a través d'un passeig per les que podem trobar en diversos pobles del Vallès Oriental que formen part de la serralada Litoral. En un article precedent, presentàvem les fonts de Sant Fost de Campsentelles (GURRI, J.; ROVIRA, A.; 1997); ara hem engrandit una mica més l'àrea de recerca i ens ocupem de les fonts que s'han documentat entre Sant Fost de Campsentelles i la Roca del Vallès.

LES FONTS I L'ACTIVITAT HUMANA

Una terra sense aigua és una terra morta. La proximitat de l'aigua ha estat des de temps immemorials un dels principals factors que han fet que un grup humà s'assentés en un territori. I encara que actualment no ho pugui semblar, les fonts han tingut i tenen una gran importància per als éssers humans i per als éssers vius en general.

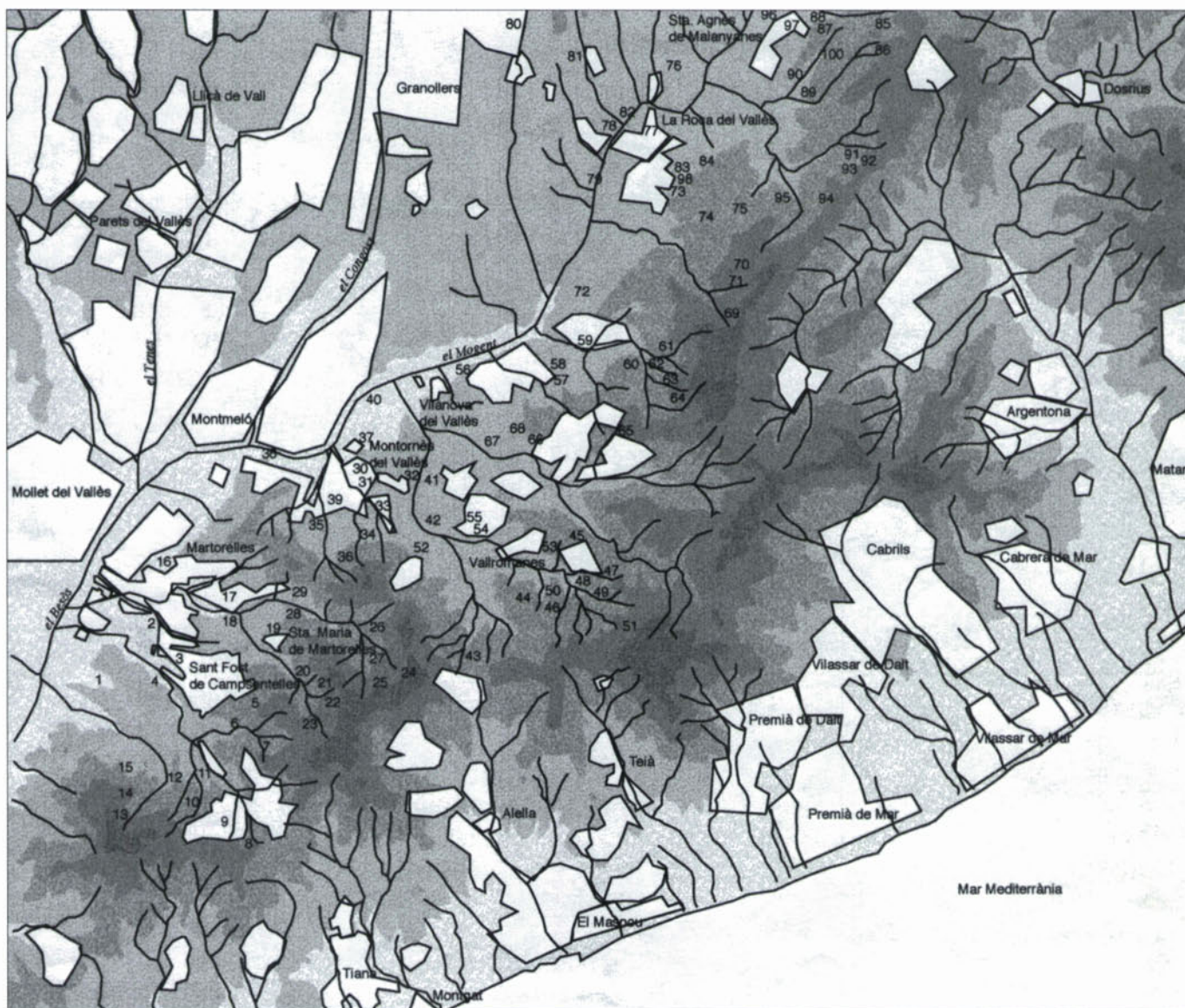
On brolla aigua es crea una deu, o, si es va a buscar l'aigua, se'n fa una mina, i de les dues maneres sorgeixen les fonts. En general, doncs, una font no és més que la canalització de l'aigua que es troba en superfície i que pot tenir un origen natural (deu) o artificial (mina). Els aspectes que pot presentar una font són, com veurem més endavant, molt variats.

Fins no fa tants anys, les fonts jugaven un paper fonamental en els diversos cicles de l'economia de la gent de la comarca. Quan l'aigua corrent no existia o era un luxe quasi inexistent a la majoria de les llars, la gent es proveïa d'aquest preuat líquid a les fonts i als pous. A mesura que el progrés ha anat avançant, ha estat cada cop més fàcil arribar fins a l'aigua subterrània i fer pous, però, en els casos en què no es disposava de recursos per fer un pou o no es trobava aigua subterrània, la solució més senzilla era establir-se a prop d'una surgència d'aigua natural, és a dir, d'una font. Així, moltes masies han estat construïdes al costat de fonts, i, en molts casos, han compartit nom.

Els pagesos i ramaders han fet servir l'aigua de les fonts per

beure, abeurar el bestiar, regar els horts i els camps, i, en definitiva, per a totes aquelles activitats que ho requerien. També els carboners, quan feien carbó al bosc, o els bosquerols, que talaven grans superfícies de rebrots per fer costals per escalfar els forns de pa, foren uns consumidors assidus de l'aigua de les fonts. Per a la gent de les masies, per als traginers, de fet, per a qualsevol persona que es desplaçés d'un poble a un altre o pel mig dels boscos, un bon glop d'aigua ben fresca mitigava la set i ajudava a seguir fent camí. Per als caçadors, després de passar llargs matins pujant i baixant muntanyes empaitant la cacera, les fonts eren un indret habitual per fer-hi un bon esmorzar o una bona arrossada per dinar. I què hem de dir de tots aquells excursionistes que, assedegats i buscant un raig d'aigua fresca, han aturat un moment els seus passos per omplir les seves cantimplors? Qui no ha sentit mai la frustració i la pena de trobar una font seca i no poder-se servir de l'aigua tan desitjada?

I no hem d'oblidar les festes i aplecs que s'han fet i encara es fan al voltant d'algunes fonts. Moltes d'aquestes festes es remunten a molts anys enrera, fins i tot s'ha perdut la memòria de quan van començar i el perquè. No ens ha d'estranyar que es facin actes de tot tipus relacionats amb les fonts; alguns, inicialment religiosos, que, potser, després han derivat en actes de tipus cultural o folklòric, ja que la seva existència com a llocs de culte està documentada des de molt antic. Generalment, una font esdevenia *sagrada* perquè s'atribuïa propietats medicinals o màgiques

Mapa de les fonts esmentades en aquest article. (Font: autors)

a l'aigua que en rajava i moltes vegades es creava, paral·lelament, un culte a la font i als seus déus o esperits protectors.

D'altra banda, també hem d'esmentar les activitats econòmiques que es fan amb l'aigua d'algunes fonts, com, per exemple, l'envasat i la comercialització. Aquest fenomen provoca que les fonts que són considerades rendibles es tanquin al públic i s'explotin per a un ús privat. I moltes vegades

també es fan tancar altres fonts properes, es canalitza l'aigua i s'explota conjuntament.

INVENTARI DE LES FONTS¹

Com hem pogut veure, els usos de les fonts i les persones que poden servir-se'n són molt diversos. En els apartats següents veurem amb més detall aquests i d'altres aspectes relacionats amb les fonts dels termes municipals

de Sant Fost de Campsentelles, Martorelles, Santa Maria de Martorelles, Montornès, Vallromanes, Vilanova del Vallès i la Roca del Vallès. S'ha organitzat l'explicació per municipis, seguint una orientació de sud a nord i, dins de cadascun d'aquests municipis, s'ha fet una selecció de les fonts que oferien dades d'interès. En alguns casos s'ha recollit la informació de la bibliografia local disponible; en d'altres, hem recorregut a la memòria oral.²

¹ S'ha escrit en negreta el nom de les fonts de les quals es tracta en aquest article. La numeració que hi ha a continuació del nom de cada font indica la seva situació dins del mapa.

² Volem advertir al lector que en la tradició oral es barregen sovint la història i la llegenda; en cap cas pretenem escriure un article de relat històric.

Sant Fost de Campsentelles

En aquest municipi hem trobat un total de quinze fonts. Algunes d'aquestes fonts, situades dins el nucli urbà; d'altres, a les muntanyes que l'envolten. Els diversos torrents i rieres que passen pel poble desemboquen al riu Besòs. Les fonts que hem pogut documentar són les següents: font de Canyelles (1), font de l'Aplec (2), **font de les Heures** (3), font de can Julià (4), font de can Boc (5), font can Toni Vell o del Llop (6), **font de la Dinamita** (7), **font de les Monges** (8), font del Rossinyol (9), font del Porró (10), **font Better** (11), font de la Canaleta (12), **font dels Castanyers** (13), font de la Guineu o del Cul (14) i font dels Avellaners (15).

Font de les Heures

Es troba a prop de la masia de can Lledó, al costat del torrent de can Boc, i és la més antiga del barri vell del poble (RIFÀ, 1987: 66; PÉREZ i PÉREZ, 1990: 128). Se sap que antigament, quan encara rajava aigua i el torrent n'anava ple, la gent solia venir-hi a berenar i a banyar-se (RIFÀ, 1987: 66-67). Ara es troba pràcticament en runes, i ha desaparegut també una antiga placa que deia:

«Entre les heures d'aquest torrent
Aquí em trobareu, veniu-me a veure
Estic disposada a donar de beure
A tothom que tingui set
Però que no marxi cap distret
Sense dir-me: adéu, font de les
Heures »

Font de la Dinamita

La font es troba a la urbanització de Mas Corts, al costat de la Nau, i prengué el seu nom d'una antiga fàbrica de dinamita instal·lada a les rodalies fins a finals del segle passat, que explotà a l'inici d'aquest segle (PÉREZ i PÉREZ, 1990: 136; BOSCH, 1998). Segons J. Torrens, aquesta fàbrica subministrava la dinamita, amb carros tirats per matxos a una fàbrica de Riotinto. L'any 1886 el mestre i veterinari de Mollet del Vallès, Vicenç Plantada, va publicar al *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* una crònica de la seva visita a la fàbrica de dinamita per tal guarir un matxo que s'havia cremat la pell amb àcid nítric (PÉREZ, 1998: 109-111). Desconeixem si a la font s'hi celebrava algun tipus d'esdeveniment cultural o d'un altre tipus.

Font de les Monges

No gaire lluny de l'antic seminari de la Conreria trobem aquesta font plena d'història però avui molt abandonada. Sembla ser que el nom li ve donat perquè era molt freqüentada per les monges del convent de Montalegre,³ a Tiana, les quals anaven a passejar per aquests rodals (RIFÀ, 1987: 74). Hi ha uns quants edificis al voltant de la font, un dels quals, un antic restaurant. A principis de segle hi havia, al costat de la font, una imatge de sant Bru, patró de l'ordre dels frares de la cartoixa de Montalegre, que va desaparèixer durant la Guerra Civil. També s'hi han anat celebrant aplecs de sardanes i trobades, però actualment ja no se n'hi fan (RIFÀ, 1987: 74-75). Com a fet curiós, volem destacar que en aquesta font foren preses nou persones durant la darrera guer-

Font de les Monges, Sant Fost de Campsentelles. (Fotografia: autors)

3 El Convent de Montalegre, abans que cartoixa, fins al segle XV, havia estat un convent de monges agustines. El nom de la font deu fer referència —segurament— a aquest antic convent.

ra carlina (1869), que després van ser afusellades davant de les cases de can Gaig i can Matansa (PÉREZ i PÉREZ, 1990: 132).

Font Better

Es troba a la part baixa de la Conreria, a prop de Mas Llombart. És una de les fonts de més cabal de Sant Fost. Antigament estava situada en una marquesina de voltes construïda amb pedres de riu, envoltada de bancs i adossada al restaurant que hi havia al costat (RIFÀ, 1987: 98). En aquest restaurant es van celebrar, els anys seixanta i setanta, nombrosos espectacles musicals i esdeveniments culturals, entre els quals destaquen una trobada de colles sardanistes de tot Catalunya en una esplanada prop de la font (*op. cit.*: 98-99). Per motius que ningú coneix, de mica en mica, la gent va deixar d'anar-hi i, ara, tant la font com el restaurant es troben abandonats.

Font dels Castanyers

Se situa a les muntanyes de la Conreria. Des d'aquest indret podem gaudir d'unes bones vistes del Vallès. Actualment, al costat hi ha un restaurant que porta el mateix nom i continua sent un lloc d'esbarjo per a moltes famílies dels environs. Els anys cinquanta i seixanta l'aigua de la font va ser comercialitzada per una empresa de Badalona a causa de les propietats medicinals que se li atribuïen, però amb la generalització dels automòbils particulars la gent va poder arribar a la font amb els seus propis mitjans i s'interrompé la seva comercialització (RIFÀ, 1987: 86).

Font Better, Sant Fost de Campsentelles. (Fotografia: autors)

Martorelles

Al poble de Martorelles tan sols hi ha dues fonts: la font de can Puig (16) i la **font de can Camp** (17). Els principals torrents, que passen per Martorelles i Santa Maria de Martorelles, també desembiquen al riu Besòs.

Font de can Camp

Es troba dins el nucli urbà del poble, a prop de l'antiga masia que porta el mateix nom. Com en el cas de la font Sunyera, de Santa Maria de Martorelles, fins que no es va establir el servei d'aigua potable al poble, va proveir l'aigua de tota la barriada que l'envolta. El seu origen és antic però incert, com el de la casa; però se sap que no fa gaires anys va ser arreglada per en Simón Rabassa (hi va fer construir unes escales de ciment i hi va plantar un monòlit de pedra) perquè tothom en pogués gaudir (SINDREU, 1990: 208-209). En l'actualitat encara s'hi continuen celebrant aplecs de sardanes, concursos de cassoles d'arròs, matances del porc i esdeveniments culturals diversos.

Santa Maria de Martorelles

A Santa Maria de Martorelles hem comptabilitzat dotze fonts: font de can Roda (18), font de Baix o de les Canals (19), **font Sunyera** (20), **font del Ca** (21), font de la Teula (22), font del Ferro (23), **font d'en Gurri** (24), font del Llorer o de ca la Treseta (25), **font de la Mercè** (26), font de can Barbeta (27), font de can Bernades o d'en Beu-i-Tapa (28) i font de can Matons (29).

Font Sunyera

Li ve el nom de can Sunyer.⁴ Sabem que cap a finals del segle XVIII l'amo de can Sunyer fa casar el seu fill, en Josep Sunyer i Catafal, amb Isabel Alzina Cruixent, filla de la nova muller de l'amo —originàries de Sant Feliu de Codines. En ocasió d'aquest matrimoni els amos fan engrandir la casa i els estables, excavar el pou i que el pouaire també obri una mina que canalitzi les deus que afloraven on ara hi ha la font Sunyera. El nom li van posar perquè perpetués el de la

⁴ En el fogatge de 1553 ja surt esmentat Jaume Oriach, àlies Sunyer.

casa, amb l'aprovació dels frares de Montalegre (SINDREU, 1985: 323). Prop de can Sunyer hi havia l'antiga capella de sant Martí, documentada des de l'any 1005, restaurada en el segle XVIII i enderrocada l'any 1920. Aquesta font ha estat una de les més importants del poble al llarg dels anys, ja que, abans que s'instal·lés l'aigua corrent, l'any 1932, era la que portava l'aigua a Santa Maria de Martorelles. També s'hi acostumaven a fer berenars i arrossades.

Font del Ca

Explica la llegenda que en Lluís Piera, antic propietari dels terrenys on es troba la font, cap al 1797, va voler canalitzar un doll d'aigua que sortia al mig del bosc per fer-ne una font per als carboners que treballaven als seus boscos. Un dia que es va trobar amb el rector del poble que anava cap a Sant Feliu d'Alella, li va explicar la seva idea i li va demanar quin nom posaria a la font. A proposta del rector va quedar batejada com la font de Sant *Domingo* o Domènec del Ca (ja que la iconografia d'aquest sant va acompanyada sempre d'un gos), i en la veu popular derivà finalment en el nom actual (tot i que encara s'hi pot veure un mural dedicat a sant Domènec). Hi ha notícia d'una batalla de les forces del sometent de Martorelles i Sant Fost contra els soldats de l'exèrcit de Napoleó Bonaparte el 1809, que es coneix com la batalla de la font del Ca (SINDREU, 1990: 202-203). Fins no fa gaires anys s'hi celebrava un aplec molt freqüentat per la gent de la comarca.

Els autors a la font d'en Gurri, Santa M. de Martorelles. (Fotografia: autors)

Font d'en Gurri

Aquesta font es troba al mig del bosc, al costat de can Gurri. En un mapa de la parròquia fet pel rector, mossèn Joan Antoni Cassayes, el 1737, ja s'esmenta el nom de la casa i de la font. En aquesta època, la font s'utilitzava per al consum de la casa i per més d'una vintena de carboners que treballaven al bosc (SINDREU, 1990: 205). Encara avui és una font molt freqüentada per caminants i excursionistes, perquè raja abundantment i el paratge on es troba convida al descans.

Font de la Mercè

Es troba a prop de can Girona, en el mateix torrent que baixa de la font d'en Gurri. Es va inaugurar fa uns trenta anys, el dia de la Mare de Déu de la Mercè, i com que el terreny pertany a l'Ajuntament de Barcelona li van posar el nom de la patrona d'aquesta ciutat.⁵ Entre les diverses històries que corren en la veu popular, derivades, en aquest cas, de la confusió entre la invasió sarraï-

na del segle VIII i les incursions dels turcs a les costes catalanes, molts segles després, hi ha la que diu que la font fou batejada així perquè el cabdill àrab Almansor va atacar aquesta regió cap a l'any 985 i va fer presoners força veïns de la contrada, i aquesta verge és la patrona dels captius. Sembla ser també que un grup de sarraïns va ser destacat entre el castell de Sant Miquel i can Terrades, i la gent anomenava l'actual torrent de can Girona torrentera dels Turcs (SINDREU, 1990: 45). Anys enrere, l'aigua d'aquesta mina era canalitzada fins a Mollet; els tubs estaven agafats a l'antic pont que separa Martorelles de Mollet.

Montornès del Vallès

En aquest poble hem pogut documentar dotze fonts, de les quals ben poques serveixen ja de lloc d'esbarjo perquè, bé han desaparegut, bé tenen un ús privat i no s'hi pot accedir. El terme municipal de Montornès vessa les seves aigües a les conques del Congost

5 J. Vallbona, comunicació oral.

Font de can Sala, Montornès del Vallès. (Fotografia: autors)

i del Mogent. Són les que dissenyem a continuació: font de can Torrents (30), el **Safareig de les Bruixes** (31), font de can Prat (32), font de can Sala (33), font de can Saüquet (34), font de la Plaça (35), font de can Fornes (36), font de can Parera (37), font de Santa Caterina (38), font de can Xacó (39), **font de can Masferrer** (40) i **font de Sant Miquel** (41).

Safareig de les Bruixes

L'indret on es trobava aquesta font és actualment dins del casc urbà i ja no existeix. Al costat de la font hi havia un safareig que servia per rentar la roba i regar els horts de la finca que era propietat del granollerí Francesc Xavier Riera Marsà. No gaire lluny de la font hi havia també una bòbila, de la qual n'era propietari en Josep Gurri. No hem pogut esbrinar a través de cap

dels nostres informadors l'origen del nom de la font, que segurament es deu a alguna llegenda relacionada amb bruixes.

Font de can Masferrer

A aquesta font li ve el nom de la masia de can Masferrer. En Vicenç Saborit, que quan era jove havia anat a fer d'escolà a les misses que es feien a can Masferrer, recorda que a la font s'hi anava sovint a fer berenars. Can Masferrer havia estat una vil·la romana important (així ho demostren les troballes fetes en el seu subsòl) i, després, també una gran propietat sarraïna (Vilar d'Abdelà) que va esdevenir més endavant Vilar d'Ordila⁶ i, finalment, va adquirir el nom que ara té i va convertir-se en un dels edificis renaixentistes més emblemàtics del baix Vallès (MONTERO, 1985: 198).

Font de Sant Miquel

Abans de la Guerra Civil, a aquesta font s'hi venia a fer berenars i xocolatades. Malauradament, una successió d'actes vandàlics sobre la font i el seu mobiliari van provocar que el propietari, veient la mala fe de la gent, decidís tancar la font i envoltar-la de filat espinós, cosa que va comportar que, si es volia agafar aigua, s'hagués de fer baixar un pot amb un cordill per sobre del filat.

Vallromanes

En el cas de Vallromanes, a la conca del Mogent, hi ha quinze fonts al seu terme municipal: font de can Colomer (42), **font de can Ginesta** (43), font de Cera (44), **font de can Cirera o de l'Alba** (45), font de can Garabit (46), font de can Moreu (47), font de can Sala Xic (48), font de Sant Josep (49), font de Sant Joaquim (50), font de can Brutau (51), **font d'en Gurgui** (52), font de can Vinarzell (53), font de les Merles (54), font de can Mogues (55) i font de can Morera (56).

La majoria d'aquestes fonts ja no ragen i estan abandonades, com a la resta de pobles que hem visitat. No s'ha pogut documentar, ni a la bibliografia ni a través dels informadors, cap història relacionada amb les fonts de Vallromanes, com ha passat abans amb Montornès i com passarà també amb Vilanova i la Roca. Tot i que suposem que n'hi deu haver moltes.

⁶ A partir del segle XIII el lloc surt citat en els documents de diferents maneres, bé, Sant Jaume de Montornès o bé Sant Jaume de Villa Ordeorum. El nom Viladòrdila es manté fins que en 1678, pel matrimoni de la pubilla Eulàlia Pons amb Pau Masferrer, el mas passa a denominar-se Masferrer.

Font d'en Gurgui, Vallromanes. (Fotografia: autors)

Font de can Ginesta

Situada prop de can Ginesta, com en molts altres casos, l'incivisme de la gent, que es va dedicar a trencar bancs i taules i a deixar-ho tot ple de brutícia, va provocar que la font es tanqués. A principis de segle havia estat un indret d'esbarjo per a molta gent, que hi anava a fer arrossades i a passar el dia. A aquesta font també se l'anomenava la *font dels Taxistes*, ja que era un dels llocs predilectes de la gent d'aquest gremi que venien de Barcelona.

Font de can Cirera⁷ o de l'Alba

Aquesta font es troba actualment tapada per una esllavissada de terra, només es veu una rajola on posa *Nostra Dona de Monserrat*. Es tracta d'una font privada a la qual tenien accés els propietaris de la finca i la gent que hi anava a estiuejar. Aquests darrers acostumaven a venir amb tartanes i anaven a la font a beure aigua

amb anís, costum de la gent de Barcelona a principis de segle.

Font d'en Gurgui

Es troba situada prop de la masia de can Gurgui Gros, que actualment és un restaurant en el qual es conserva un mural dedicat a la Verge del Carme i a sant Joan. A prop hi havia l'antiga església de Sant Andreu de Llavons que data del segle XI i un convent de monges. A la paret del restaurant que esmentàvem abans es conserva també un escrit que diu: *Notes històriques de Vallromanes* per Rosa Mogas, 1927 (text original), «Sobre la casa de Sant Andreu de Llavons, avui Gurgui, a la part de migdia del camí que va de dita casa nova de Bru ate Cuillamí en lo bosc i a la part de vessant de la font de dita Casa Gurgui se observan senyals de ruines com de una casa o edifici i les aigües fluviales a menut descobren varios ossos de persones. Lo que

Font de Sant Joaquim, Vallromanes. (Fotografia: autors)

pot inferirse de això lo haver estat en aquell puesto de Sementiri de la antiga Iglesia de Sant Andreu de Llavons quan era Sufragania de esta Parroquia, de modo aun al present les Casas que son en aquella part se anomenen del Partit de Sant Andreu de Llavons».

Vilanova del Vallès

En aquest municipi trobem tretze fonts: font de cal Pigat (57), font de Sant Jordi (58), **font del Rector** (59), font de Céllecs (60), **font de Josep Canaletes** (61), **font de les Encantades** (62), font de can Mompart (63), font del Porc (64), font dels Castanyers (65), el **Pou de cal Gavatz** (66), font Margarida (67), font de Sant Jaume (68) i font de can Maco (69). Vilanova vessa les seves aigües majoritàriament al Mogent, però, amb un petit sector que ho fa al Congost.

⁷ Can Sirera és citada en el fogatge de 1497.

Font de Sant Jaume,
Vilanova del Vallès.
(Fotografia: autors)

A Vilanova tampoc no s'ha pogut compilar gaire informació sobre la història de les seves fonts, ja que tampoc no hem trobat escrits que en parlin. No obstant això, en Josep i l'Esteve Canaletes, ens han explicat alguns fets i costums relacionats amb algunes de les fonts del poble.

Font del Rector

Malgrat que ara només raja a l'interior d'una bassa, aquesta font devia haver estat força cabalosa, ja que fins i tot encara hi trobem un gran safareig per rentar la roba que consisteix en dues mitges pedres de molí. S'explica que durant la Guerra Civil hi van amagar —a la mina de la font que es troba una mica més amunt— la imatge de santa Quitèria, per por que no la cremessin o la fessin desaparèixer. A certa alçada de la mina van fer-hi un forat per evitar que l'aigua la malmetés, i després de la guerra la van recu-

perar i la van tornar a portar a l'església del poble.

Font de Josep Canaletes

Aquesta font és de recent construcció, ja que només fa cinc anys que és feta. No té res de particular, ni és gaire espectacular, més aviat diríem que es tracta d'una font senzilla. En Josep Canaletes va veure que regalimava aigua d'entre unes pedres i va pensar que la gent se'n podria aprofitar. Així doncs, amb unes quantes pedres i un tub va construir la font que avui porta el seu nom. Tant de bo hi hagués més persones que fessin coses semblants.

Font de les Encantades

Hem trobat una llegenda curiosa sobre aquesta font. Un emigrant marroquí que havia viscut al poble durant quaranta anys explicava que al seu país, al Marroc, havia vist, en un museu, un text que parlava d'un lloc anomenat

Salicon (i que ell afirmava que era Céllecs), en el qual es trobava enterrada una gerra d'or de vuitanta quilos que era plena de joies. Aquest paratge es trobava al voltant de la font de les Encantades, però mai ningú no ha trobat res. O ningú no ho ha dit...

Font del Pou de cal Gavatx

Aquesta font va ser construïda fa uns vint anys pel senyor Jordi Vilallonga i es troba en el que avui és la urbanització de can Bosc, en la vessant d'un torrent, prop de la masia de la qual pren el nom. De la seva aigua se'n servien a cal Gavatx i també els caçadors de la contrada. De fet, entre aquest col·lectiu hi havia els que feien la *cacera dels rics* i demanaven als de cal Gavatx (també anomenat *la Parrala*) que els fessin un bon dinar, i els que no s'ho podien permetre i feien la *cacera de la botifarra* i la *cacera de l'arengada*.

La Roca del Vallès

El terme municipal de la Roca del Vallès és molt ampli i inclou Santa Agnès de Malanyanes i el barri de la Torreta, que és a tocar de Granollers. Totes les rieres i torrents del seu terme desguassen en el Mogent. En el mapa que presentem a la pàgina 20 es podrà veure on és cada font. Així doncs, a la Roca del Vallès hem documentat trenta-dues fonts: font de Sant Bartomeu de Cabanyes (70), font del Llop (71), font de can Manelet (72), font de can Gol de Baix (73), font de can Cua-sec (74), font de can Vidalet (75), font de la Mansa (76), font d'en Badia (77), font del Senyor Rector (78), font de la Salut (79), font de Casanova (80), font del Caragol (81),

Font de la Mansa, la Roca del Vallès. (Fotografia: autors)

Pasqual Farré, un dels informadors d'aquest treball, a la font del Roure de la Roca del Vallès. (Fotografia: autors)

font del Ferro (82), font de can Cuana (83), font de can Planes de Baix (84), font de can Planes de Dalt (85), font de can Recordà (86), font de can Poc (87), font de ca la Mima (88), font de la Torre (89), font de Malanyanes (90), font de can Lladó (91), font de la Teula (92), font de la Barraca (93), font del Moixo (94), **font de Parpers** (95), font de la Bruixa (96), font del Roure (97), font de la Rectoria (98), font de can Gardet (99), font de ca n'Oriach (100) i font dels Àngels (101).

A la bibliografia local no hi ha gairebé cap referència a les fonts. En la descripció que farem tot seguit hem escollit només aquelles fonts de les quals hem pogut documentar alguna història o llegenda que hi està relacionada.

Font de can Gol de Baix

A prop de la masia de can Gol de Baix hi ha la font que porta aquest nom. Pujant cap a la carena hi havia la font dels Republicans, actualment desapareguda, i la font del Rompre, la qual va agafar el seu nom a causa de les propietats contra el restrenyiment que la medicina popular atorgava a les seves aigües. A prop de la font dels Republicans, hi ha el Casalot del Ros, l'antic propietari del qual va fugir a la Catalunya Nord per no haver de participar a la Guerra dels Segadors. Aquest home era mestre de cases i va fer moltes de les cases del poble: can França, cal Gavatx, cal Pago i altres. Va morir el 1693 i va ser enterrat al cementiri del poble.

Font del Senyor Rector

L'antiga font es trobava a uns deu metres de la que hi ha ara, on actualment trobem el Patronat (construït el 1933) i el pavelló esportiu. Abans hi havia fins i tot una bassa que servia per regar els horts de la rectoria. El Patronat havia estat un centre cultural molt dinàmic, ja que s'hi feia des de teatre, amb obres tan conegudes com *Terra baixa*, *Les vinyes del Priorat* o *Can Seixanta*, fins a cinema.

Font de la Salut

Envoltada de lledoners, algun dels quals és centenari, aquesta font està dedicada a la Mare de Déu de la Salut. A la capelleta que li és dedicada, a prop de la font, la gent hi podia fer donatius que després servien per fer una missa al poble on es pregava perquè guarís tots els malalts que havien begut aigua de la font. La

gent pensava que l'aigua de la font era curativa, i no era, doncs, gens estrany veure molta gent fent arrossades i berenars al costat de la font. Llàstima que ara ja no hi ve ningú i l'indret està gairebé abandonat.

Font de Parpers

Volem finalitzar el nostre recorregut per les fonts d'alguns dels municipis del Vallès Oriental amb una anècdota divertida que li va passar a en Pauet de Parpers fa uns setanta anys. Doncs un bon dia, el secretari de l'ajuntament, el jutge i l'agutzil van anar a veure en Pauet per embargar-li la casa per causa d'uns deutes que tenia. Això, no va fer gens de gràcia al nostre amic, el qual, empenyat, els va abocar a sobre un rusc d'abelles, i provocà la consegüent fugida de les autoritats. Encara que la tranquil·litat no va durar gaire, perquè, una mica més tard, van anar a buscar-lo els mossos d'esquadra i va haver de passar uns quants dies a la presó.

CLOENDA

Tal vegada algun dels nostres lectors haurà trobat que el nostre discurs tendeix a l'enyorança. Potser tenen raó. I és que en molts casos és inevitable que es caigui en l'enyor quan veiem tantes fonts, petites i senzilles o grans i majestuoses, abandonades, plenes de brutícia, destruïdes i condemnades a l'oblit per l'ésser humà. No se les estima, es deixa que les bardisses les cobreixin o, de vegades, fins i tot, són arrencades de terra per una màquina, sense pensar ni en el servei que

van fer en èpoques passades ni en el que encara poden fer en l'actualitat. Val a dir, però, que també hi ha fonts ben arranjades i cuidades per persones que, com nosaltres, tenen interès en que continuïn existint i donant plaer a aquells que s'hi apropen.

Ens agradaria, i pensem que seria ben encertat que les persones es comencessin a preocupar de conèixer i visitar antigues fonts que encara ragen o d'altres que ja no ho fan, però que es podrien recuperar amb més o menys feina. Aquestes fonts podrien formar part de, per exemple, itineraris de natura on es potenciés tant el patrimoni natural (boscos i arbres monumentals, antics camins, rius o fonts) com el patrimoni històric (masies, jaciments arqueològics, castells o antigues fàbriques) del municipi. Seria una bona eina per ensenyar, als joves, a d'altres col·lectius o a qualsevol persona interessada, molts dels aspectes de la vida quotidiana dels nostres avantpassats que en molts indrets ja han desaparegut.

Per la nostra part, continuarem amb entusiasme l'inventari de les fonts del Vallès Oriental, així com el recull de les tradicions i les anècdotes que giren al seu voltant, per tal de contribuir amb el que puguem a aquest desig de conservació del patrimoni que té la gent de la comarca.

Agraïments

Volem agrair a la Núria Rovira el seu ajut en la correcció d'aquest article, així com l'aportació

d'algunes idees que ens han ajudat a donar-li la forma que té ara. També volem agrair, especialment, a les persones que citem a continuació, el temps que amablement ens han volgut dedicar per descobrir-nos les fonts i relatar-nos els esdeveniments culturals i de tot tipus que recordaven: Pere Suriñac, Jaume Torrens, Andreu Carrillo, Maria do Carmo Ferreira i Antonio Sinués a Sant Fost; Joan Vallbona a Martorelles i Santa Maria de Martorelles; Joan Sorts, Joan Viñallonga i Vicenç Saborit a Montornès; Josep Ortiz (Pep Negre), Josep Roig, Teresa Jané i Mariano Duran a Vallromanes; Josep Canaletes i Esteve Canaletes a Vilanova del Vallès, i Pascual Ferrer, Jaume Roca, Agnès Mans, Diego Castells, Ramon Bohils, Vicenç Cases i Joan Riucor a la Roca del Vallès. Esperem no haver oblidat ningú!

BIBLIOGRAFIA

- BOSCH, L.: «La fàbrica de Dinamita de la Nau». *Campsentelles* 3: 8-22, 1998.
- GURRI, J.; ROVIRA, A.: «Les fonts de Sant Fost de Campsentelles: història i perspectives de futur». *Notes* 11: 145-159, 1997.
- MONTERO, F.: *Conèixer Montornès*. Ajuntament de Montornès, 1985.
- PÉREZ, X.; PÉREZ, F.: *Sant Fost, història d'un poble*. Ajuntament de Sant Fost de Campsentelles, 1990.
- PÉREZ, F. (a cura de): *Obres completes de Vicenç Plantada*, 2 vol. Centre d'Estudis Molletans, Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona, 1997 i 1998.
- RIFÀ, J.: *Guia turística de Sant Fost de Campsentelles*. Associació de Veïns de Dalt de Sant Fost, 1987.
- SINDREU, J.: *Martorelles. Històrica i llegendària*. Martorelles, Vol. 1 i 2, 1985 i 1990.